

Зоя Борисюк

Київ (Україна)

**ДО ІСТОРІЇ ПЕРЕНЕСЕННЯ НТШ
З МЮНХЕНА ДО МАРСЕЛЯ
(на основі листування
Ілька Борщака й Володимира Кубійовича)**

Наприкінці Другої світової війни велике число членів Наукового товариства ім. Т. Шевченка опинилося на Заході в таборах для переміщених осіб. Саме там, у Баварії, в м. Берхтесгадені 30 червня 1947 р. було відновлено діяльність Товариства рішенням загальних зборів членів НТШ в еміграції. Менш як за чотири роки Товариство переїхало у м. Сарсель, що за 16 км від Парижу. Але в розвідках про діяльність НТШ дослідники обмежуються згадкою про переїзд, не розкриваючи ні його причин, ні обставин. Генеральний секретар НТШ В. Кубійович лише побіжно згадує тих, хто прилучився до влаштування «нового осідку для Централі НТШ» у Сарселі: «Клопотання у французької влади у справі переїзду нашої групи і нашого майна (у цьому допомагав о. Перрідонові проф. Ілько Борщак і о. Іван Леськович, а в Німеччині проф. О. Кульчицький) тривало довгий час». Тоді як за цими словами стояла велика, напружена організаційна праця.

Цю прогалину може заповнити листування між двома українськими вченими В. Кубійовичем (25 листів) та І. Борщак (24 листи), яке зберігається в Центральному державному архіві зарубіжної україніки і хронологічно охоплює якраз цей період: жовтень 1948 р. – лютий 1952 р. Судячи з їх змісту паризький українець відіграв значну роль у долі НТШ. Передусім обговорювалося питання про місце нового осідку: Європа чи Америка. На користь Франції промовляла більш, ніж столітня історія французької славістики. Адже наприкінці 1840 року слов'янознавчій студії зайня-

ли помітне місце в рамках вищої освіти у Колеж де Франс завдяки створенню кафедри «Словянська мови й література». Ця назва промовисто свідчить про рівень тогочасного розуміння даної проблеми на Заході; вже в 1868 р. кафедра стала називатися «Мови й літератури слов'янського походження». Тож В. Кубійович повністю поділяв думку І. Борщака про те, що в країні «культу доляра» «нам вигідніше поселитися з погляду політичного, а у Франції з погляду наукового».

У листуванні розкривається, як і хто вирішував питанням облаштування й матеріального забезпечення Товариства у Франції та отримання згоди французьких міністерств освіти, внутрішніх і закордонних справ, а також підтримки тамтешніх учених. У листах В. Кубійовича неодноразово зустрічаємо вислови вдячності за те, що завдяки співпраці єпископа Бучка, мітрата Перрідона й І. Борщака вдалося «врятувати ядро української науки на еміграції». Велику роль у цьому відіграло вміле розкриття В. Кубійовичем завдань НТШ, його «виключно науковий, а не політичний характер», та обґрунтування необхідності переїзду у Париж, як центр наукового життя в Європі.

Складним був вибір тих, хто поїде у Сарсель. Це чітко висловив В. Кубійович: «Мусимо вибирати лише ці особи, які є нам конче потрібні, які є найбільше працездатні і згідні жити навіть у важких матеріальних умовах [...] щоби серед нас найшовся принайменше з кожної ділянки один фахівець».

У листах простежуються всі перипетії отримання віз і дозволу на переїзд, починаючи з вересня 1950 р., фактично перша група виїхала наприкінці квітня 1951 р. Підкреслимо, що завдяки переїзду до Франції НТШ змогло підготувати й видати 10 томів словникової частини ЕУ, яка одна лише «виправдовує, якщо таке виправдання взагалі є потрібне, відновлення діяльності НТШ закордоном».

Список основних джерел та літератури:

1. J. Veyrenc. Histoire de la slavistique française. Режим доступу: http://www.etudes-slaves.paris_sorbonne.fr/IMG/pdf/J_Veyrenc_Histoire_de_la_slavistique_francaise_Wien_OAW_1985_pdf.

2. Mazon A. Les Études slaves / A. Mazon // La Science française, nouv. éd. – Paris : Larousse, 1933. Режим доступу: <http://www.etudes-slaves.paris-sorbonne.fr/spip.php?rubrique270>.
3. Кошелівець І. Володимир Кубійович / І. Кошелівець // Літ. Україна, 1992. – № 22.
4. Кубійович В. Наукове товариство ім. Шевченка у 1939–1952 рр. / В. Кубійович // Український історик. – 1973. – № 1-2.
5. Олег Романів. Довгий, тернистий, шлях українства до самопізнання // Енциклопедія українознавства, Словникова частина (ЕУ-П). – Львів, 1993. – Т. 1.
6. Україна: Українознавство і французьке культурне життя. – Париж. – Ч. 3. – 1950.
7. ЦДАЗУ. – Ф. 48. – Оп. 1. – Спр. 35, 67.